

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Selvitystyö nopeavaikutteisista toimita osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi

Talouspolitiikka

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2021:48

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:48

Selvitystyö nopeavaikutteisista toimista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi

Juha Majanen

Valtiovarainministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö

© 2021 tekijät ja valtiovarainministeriö

ISBN pdf: 978-952-367-518-6

ISSN pdf: 1797-9714

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Selvitystyö nopeavaikutteisista toimista osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi

---

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:48	Teema	Talouspolitiikka
Julkaisija Valtiovarainministeriö		

Tekijä/t Juha Majanen	Sivumäärä	43
Kieli Suomi		

Tiivistelmä

Valtiovarainministeri Annika Saarikko asetti 12.8.2021 valtiosihteerin kansliapäällikkönä Juha Majasen selvittämään nopeavaikutteisia toimenpiteitä osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi sekä avoimien työpaikkojen ja työnhakijoiden kohtaannon parantamiseksi. Selvitys luovutettiin valtiovarainministerille vuoden 2022 budjettiesitystä koskevien neuvotteluiden alla.

Selvityksessä analysoidaan osaavan työvoiman saatavuusongelmien ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien syitä ja jakautumista sekä toimialoittain että alueellisesti. Lisäksi selvitykseen on koottu tietoja siitä, miten hallituksen jo linjaamat toimenpiteet auttavat osaavan työvoiman saatavuudessa sekä analysoitu keinoja, joilla jo linjattuja toimenpiteiden vaikuttavuutta voitaisiin vielä vahvistaa. Selvitykseen on nostettu myös potentiaalisia uusia toimenpiteitä, joilla työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia voitaisiin kustannustehokkaasti vähentää.

Asiasanat talouspolitiikka, työmarkkinat, kohtaanto, työvoima, maahanmuutto

---

ISBN PDF 978-952-367-518-6	ISSN PDF	1797-9714
Asianumero VN/20204/2021		

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-518-6>

Utredning om snabbverkande åtgärder för att säkerställa tillgången på kompetent arbetskraft

---

Finansministeriets publikationer 2021:48	Tema	Finanspolitiken
Utgivare	Finansministeriet	

Författare	Juha Majanen		
Språk	Finska	Sidantal	43

Referat

Den 12 augusti 2021 utsåg finansminister Annika Saarikko statssekreterare som kanslichef Juha Majanen för uppdraget att utreda snabbverkande åtgärder för att förbättra tillgången på kompetent arbetskraft och matchningen mellan arbetssökande och lediga arbetsplatser. Utredningen överlämnades till finansministern under förhandlingarna om budgetpropositionen för 2022.

Utredningen innehåller en analys av orsakerna till problemen med tillgången på kompetent arbetskraft och matchningsproblemen på arbetsmarknaden och en analys av hur problemen fördelas mellan olika branscher och regioner. Utredningen innehåller också information om hur de åtgärder som regeringen redan fastställt bidrar till tillgången på kompetent arbetskraft och en analys av sätt att ytterligare stärka effekterna av dessa åtgärder. I utredningen redogörs det också för potentiella nya åtgärder för att minska matchningsproblemen på arbetsmarknaden på ett kostnadseffektivt sätt.

Nyckelord	finanspolitiken, arbetsmarknaden, arbetsmarknadsmatchning, arbetskraft, invandring

---

ISBN PDF	978-952-367-518-6	ISSN PDF	1797-9714
Ärendenummer	VN/20204/2021		

URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-518-6

Report on Fast-acting Measures to Ensure the Availability of Skilled Labour

---

Publications of the Ministry of Finance 2021:48	Subject	Economic Policy
Publisher Ministry of Finance		

Author(s) Juha Majanen	Pages	43
Language Finnish		

Abstract

On 12 August 2021, Minister of Finance Annika Saarikko appointed Permanent Secretary Juha Majanen to look into fast-acting measures to increase the availability of skilled labour and improve the match between vacancies and jobseekers. The report was submitted to the Minister of Finance just before the start of the negotiations on the budget proposal for 2022.

The report analyses the causes and distribution of the problems related to the availability of labour and mismatches in the labour market both between sectors and from the regional perspective. The report also gives information on how the measures already outlined by the Government will improve the availability of skilled labour and analyses means by which the impact of these measures could be further strengthened. In addition, the report introduces other potential means by which mismatches in the labour market could be reduced in a cost-efficient way.

Keywords economic policy, labour market, mismatch, labour force, immigration

---

ISBN PDF 978-952-367-518-6	ISSN PDF	1797-9714
Reference number VN/20204/2021		

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-518-6>

Sisältö

1	Tausta	8
2	Osaavan työvoiman saatavuuden ja kohtaannon ongelmat	9
	2.1 Tilastollinen tarkastelu	9
	2.2 Viimeaikaisen kehityksen syyt.....	14
	2.2.1 Suhdannetilanne	15
	2.2.2 Koronaepidemia	16
3	Hallituksen toimet, jotka tukevat osaavan työvoiman saatavuutta ja parantavat työvoiman kohtaantoa	18
	3.1 Osaamistason nostaminen ja työvoiman tarjonnan lisääminen	18
	3.2 Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisääminen	20
	3.3 Työvoimapalvelujen uudistaminen	23
4	Mahdollisia uusia nopeasti vaikuttavia toimia osaavan työvoiman saatavuuden ja työmarkkinoiden kohtaannon vahvistamiseksi	24
	4.1 Esitykset valmistelussa olevien toimenpiteiden laajentamisesta tai täydentämisestä.....	25
	4.1.1 D-viisumin käyttöönottomahdollisuuksien ja käyttäjäryhmien laajentaminen	25
	4.1.2 Oleskelulupien kahden viikon pikakaista	26
	4.1.3 Oleskelulupaprosessien resurssien määräaikainen kasvattaminen (UM)	27
	4.1.4 Toimialakohtainen kv-rekrytointi	29
	4.2 Esitykset uusiksi nopeavaikutteisiksi toimiksi tai nykyisen toiminnan vahvistamiseksi.....	30
	4.2.1 Ulkomaalaisten osaajien täydentävän koulutus ja suomalaisille työmarkkinoille pätevöitymisen edistäminen	30
	4.2.2 Kansainvälisten opiskelijoiden ja -osaajien Suomeen kiinnittymisen ja työllistymisen edistäminen verkostoitumista tukemalla tai palkkatuen avulla	32
	4.2.3 Opintotuen tulo rajojen määräaikainen korottaminen	33
	4.2.4 Toimialakohtaiset osaamiskartoitukset ja työmarkkinoiden tarpeita vastaava osaamisen täydentäminen	34
	4.3 Esitykset jatkoselvitettäväksi toimenpiteiksi	35
	4.3.1 Työuran aikaiseen osaamisen täydentämiseen annettavan koulutuksen kohdistaminen työmarkkinoiden tarpeisiin vastaten.....	35

4.3.2	Työttömyysturvalla omaehtoisesti opiskelevien työnhaun varmistaminen tai omaehtoisen opiskelun nykyistä parempi kohdentaminen	35
4.3.3	Varusmieskoulutuksen kuljettajakoulutuksen lisääminen.....	37
4.3.4	Työvoiman alueellista liikkuvuutta tukevat keinot	37
4.3.5	Oppisopimuskoulutuksen käytön lisääminen	39
4.3.6	Digitaalinen tunnistautuminen maahantulo-prosessissa.....	39
4.3.7	Kotouttamispalveluiden sujuvoittaminen perheiden tarpeet huomioiden.....	40
4.3.8	Maahanmuuton sujuvoittaminen oleskelulupaprosessia yksinkertaistamalla	40
5	Yhteenveto	41
	Lähteet	43

1 Tausta

Valtiovarainministeri Annika Saarikko asetti 12.8.2021 valtiosihteeri kansliapäällikkönä Juha Majasen selvittämään nopeavaikutteisia toimenpiteitä osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi sekä avoimien työpaikkojen ja työnhakijoiden kohtaannon parantamiseksi. Selvityshenkilön tehtäväksi asetettiin selvittää vuorovaikutuksessa eri ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa seuraavia kysymyksiä.

1. Missä määrin TAE 2022 VM:n ehdotukseen sisältyvät ja Suomen Kestävän kasvun ohjelmaan suunnitellut tai hallituksen muutoin aiemmin päättämät voimaan tulevat toimet parantavat osaavan työvoiman saatavuutta sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa?
2. Miten näiden eri hallinnonalojen toimenpiteiden yhteisvaikutusta ja sitä kautta vaikuttavuutta voidaan vahvistaa ja toimeenpanoa varmistaa?
3. Mitä uusia, nopeasti vaikuttavia toimia olisi mahdollista sisällyttää vuoden 2022 talousarvioon osaavan työvoiman saatavuuden vahvistamiseksi ja miten nämä rahoitetaan?

Asettamiskirjeessä linjattiin, että selvityshenkilön tulee toimia tiiviissä vuorovaikutuksessa etenkin työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Lisäksi tulee kartoittaa keskeisten sidosryhmien ja aiemmasta tutkimuksesta nousevat toimenpide-ehdotukset. Asettamiskirjeessä linjattiin lisäksi, että työ tulee luovuttaa valtiovarainministerille budjettiriiheen mennessä.

Selvitystyö on tehty yhteistyössä ministeriöiden kanssa ja sen aikana on kuultu työmarkkinajärjestöjen ja muiden sidosryhmien näkemyksiä toimista osaavan työvoiman saatavuuden ja työmarkkinoiden kohtaannon parantamiseksi. Selvityshenkilön tukena raportin laadinnassa ovat toimineet johtava erityisasiantuntija Olli Kärkkäinen ja erityisasiantuntija Allan Seuri valtiovarainministeriöstä.

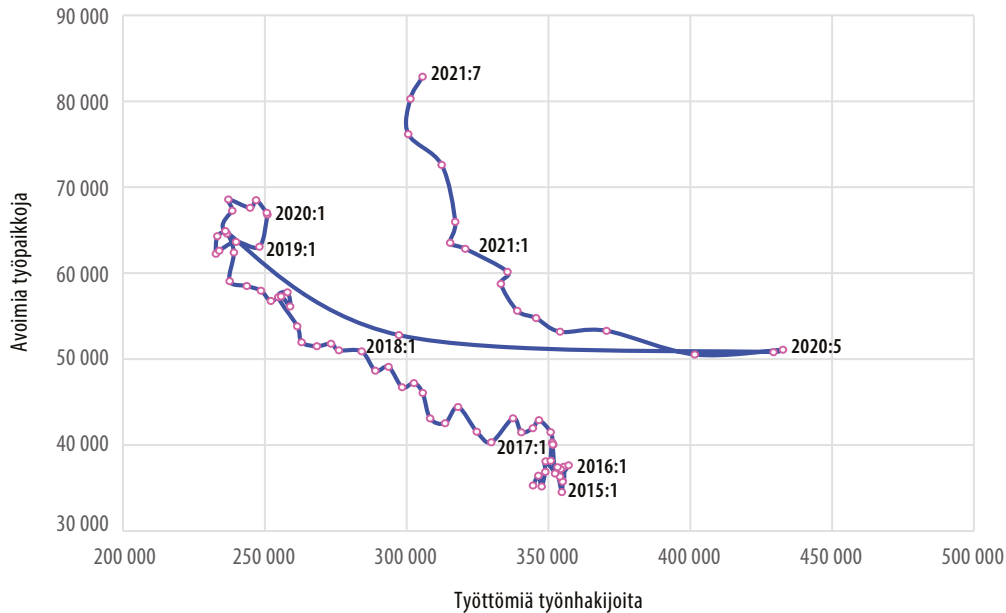
2 Osaavan työvoiman saatavuuden ja kohtaannon ongelmat

Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmista puhutaan tilanteessa, jossa työmarkkinoilla on samaan aikaan paljon työttömiä työnhakijoita ja avoimia työpaikkoja. Tässä luvussa käydään läpi tilastollista tarkastelua Suomen työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmista, osaavan työvoiman saatavuushaasteista sekä potentiaalisista syistä näiden ongelmien taustalla.

2.1 Tilastollinen tarkastelu

Työmarkkinoilla työnantajat etsivät työntekijöitä ja päinvastoin. Työsuhde syntyy, kun toisilleen sopiva työ ja työntekijä kohtaavat. Työmarkkinoiden kohtaannon tehokkuutta kuvataan usein Beveridge-käyrällä, joka esittää avoimien työpaikkojen ja työttömien välisen suhteen.

Käyrän siirtyminen ulospäin – avoimien työpaikkojen ja työttömien määrän yhtäaikainen kasvu – on merkki työmarkkinoiden kohtaannon heikkenemisestä. Kuviosta näkyy, että sekä avoimien työpaikkojen että työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut koronapandemian alkamisen jälkeen.

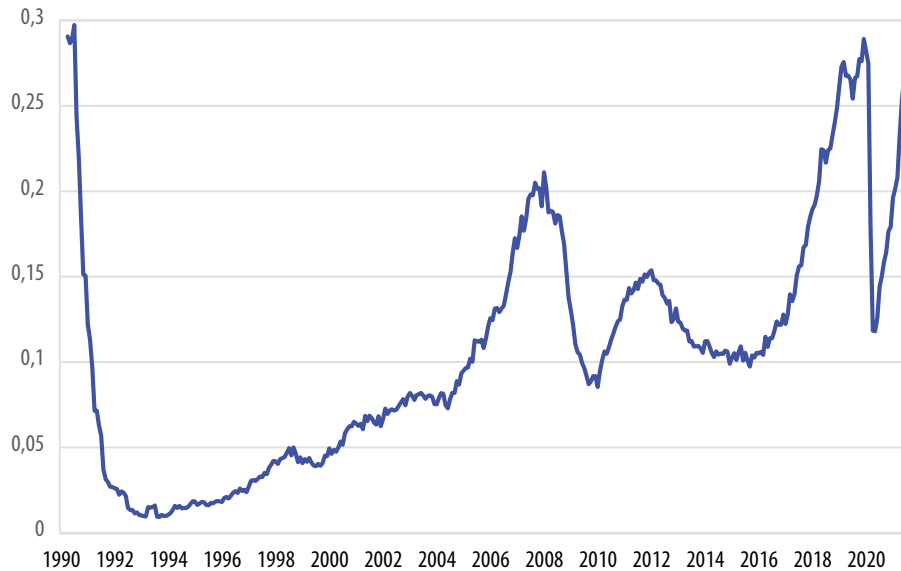
Kuvio 1. Avoimet työpaikat ja työttömät työnhakijat kuukausittain 2015:1-2021:7, kausitasoitettu.

Lähde: työnvälitystilasto

Beveridge-käyrän muutosten tulkinta ei ole yksinkertaista, koska suhdannevaihtelut vaikuttavat työmarkkinoiden dynamiikkaan. Laskusuhdanteissa avoimien työpaikkojen määrä vähenee ja työttömien määrä kasvaa, ja noususuhdanteissa päinvastoin. Tämä kehityskulku on usein epätahtista niin, että esimerkiksi noususuhdanteessa avoimien työpaikkojen määrä kasvaa ensin, ja työttömien määrä lähtee laskuun vasta tämän jälkeen. Tästä syystä noususuhdanteessa on usein vaikea erottaa sitä, onko kyse työmarkkinoiden kohtaannon heikkenemisestä kertovasta Beveridge-käyrän siirtymästä, vai suhdannekierron aiheuttamasta muutoksesta. Viime kuukausina avoimien työpaikkojen määrä on noussut hyvin nopeasti noususuhdanteen voimistuessa, ja lähikuukausina nähdään, löytyykö näihin työpaikkoihin tekijöitä työttömien työnhakijoiden joukosta.

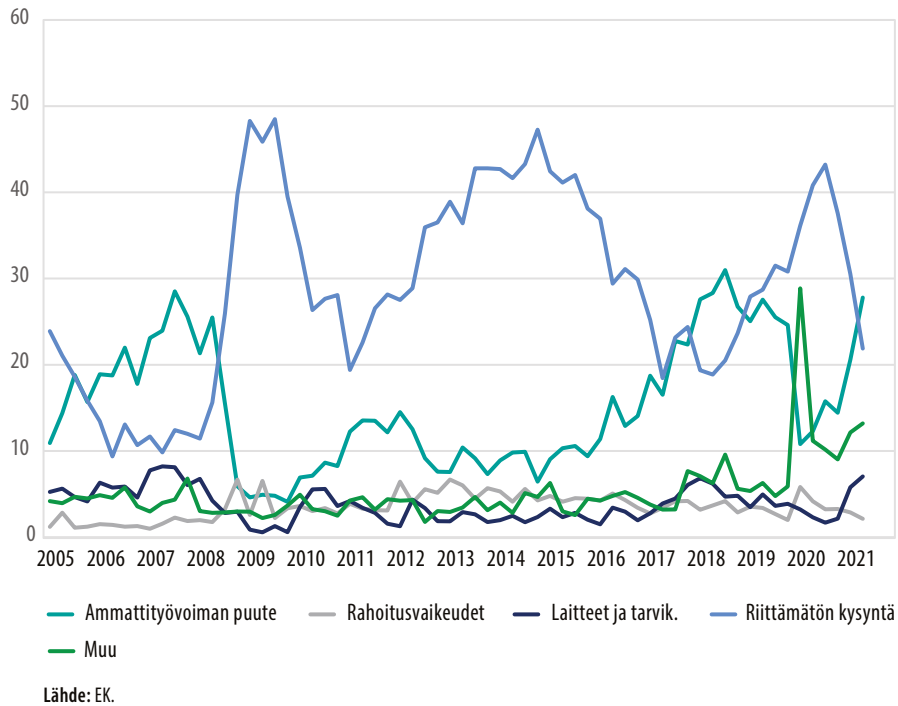
Työvoiman saatavuuden ongelmat voidaan hahmottaa samassa kehikossa. Kun avoimien työpaikkojen määrä kasvaa suhteessa työnhakijoihin, osaavien työntekijöiden saatavuus vaikeutuu ja rekrytointivaikkeudet korostuvat. Avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden suhteen voi esittää myös työmarkkinoiden kireyttä kuvaavalla indikaattorilla (kuvio 2).

Kuvio 2. Avoimet työpaikat työtöntä työnhakijaa kohden, työmarkkinoiden kireyden indikaattori.

Työvoiman saatavuuden ongelmat voidaan hahmottaa samassa kehikossa. Kun avoimien työpaikkojen määrä kasvaa suhteessa työnhakijoihin, osaavien työntekijöiden saatavuus vaikeutuu ja rekrytointivaikeudet korostuvat. Avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden suhteen voi esittää myös työmarkkinoiden kireyttä kuvaavalla indikaattorilla (kuvio 2).

Kuviossa 3 esitetään EK:n tekemään kyselyyn perustuvaa tietoa yritysten kasvun esteistä. Viimeisimmässä havaintopisteessä ammattityövoiman puute on noussut keskeisimmäksi yritysten raportoimaksi kasvun esteeksi. Edellisen kerran se oli keskeisin kasvun este vuosina 2018-2019 ja sitä aikaisemmin ennen vuonna 2009 alkanutta taloudellista laskusuhdannetta.

Kuvio 3. Eri tekijät tuotannon kasvun esteinä kokeneiden yritysten osuus

Rekrytointivaikeuksista kertoo myös se, että julkiseen työnvälitykseen ilmoitettujen avoimien työpaikkojen keskimääräinen kesto on nousussa (lähde: työnvälitystilasto). Tämä nousu on tosin käynnistynyt jo vuonna 2018, joten kyse on pidemmän aikavälin kehityksestä.

Työmarkkinat voidaan hahmottaa joukkona erilaisia työmarkkinoita, jotka erottautuvat toisistaan alueellisesti tai tehtävän työn osaamisvaatimusten puolesta. Nämä osatyömarkkinat eivät ole täysin erillisiä; esimerkiksi työntekijöiden siirtymät markkinoiden välillä muuttoliikkeen tai kouluttautumisen kautta ovat osa työmarkkinoiden dynamiikkaa. Työmarkkinoiden kohtaanto- ja saatavuusongelmien ymmärtäminen edellyttää eri osa-alueiden tarkastelua moniulotteisesti.

Työvoiman saatavuusongelmia voidaan tarkastella eri mittareilla, kuten työvoiman saatavuusongelmia kokeneiden työnantajien osuudella, saamatta jääneiden työntekijöiden määrällä, tai avoimien työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden suhdeluvulla. Eri mittarit kertovat ilmiön eri puolista. EK:n yrityksille tekemän kyselyn perusteella ilmiö on sikäli laajamittainen, että osaavan työvoiman puute on noussut kasvun esteen syynä niin rakentamisessa, palvelualoilla kuin myös teollisuudessa (kuvio 3).

Tarkemmassa alatarkastelussa erityisesti sosiaali- ja terveysala erottautuu työvoimapulasta kärsivänä alana. Tämän lisäksi työvoimapulasta on viitteitä tiettyjen asiantuntija-ammattien (mm. tekniikan ala ja ICT-ala) kohdalla. Toisaalta esimerkiksi rakentaminen on esimerkki alasta, jolla samanaikaisesti työnantajat raportoivat ongelmia työvoiman saatavuudessa ja työttömyys on kohtalaisen korkea.

Kuvio 4 esittää TE-toimistojen asiantuntija-arvioihin ja tilastotietoihin perustuvan Ammattibarometrin mukaisen listauksen keskeisistä työvoimapulan ja työvoiman ylitarjonnan aloista. On syytä huomioida, että listalla ylikorostuvat julkisen sektorin työpaikat, koska nämä ilmoitetaan yksityisen sektorin avoimia työpaikkoja useammin julkiseen työnvälitykseen.

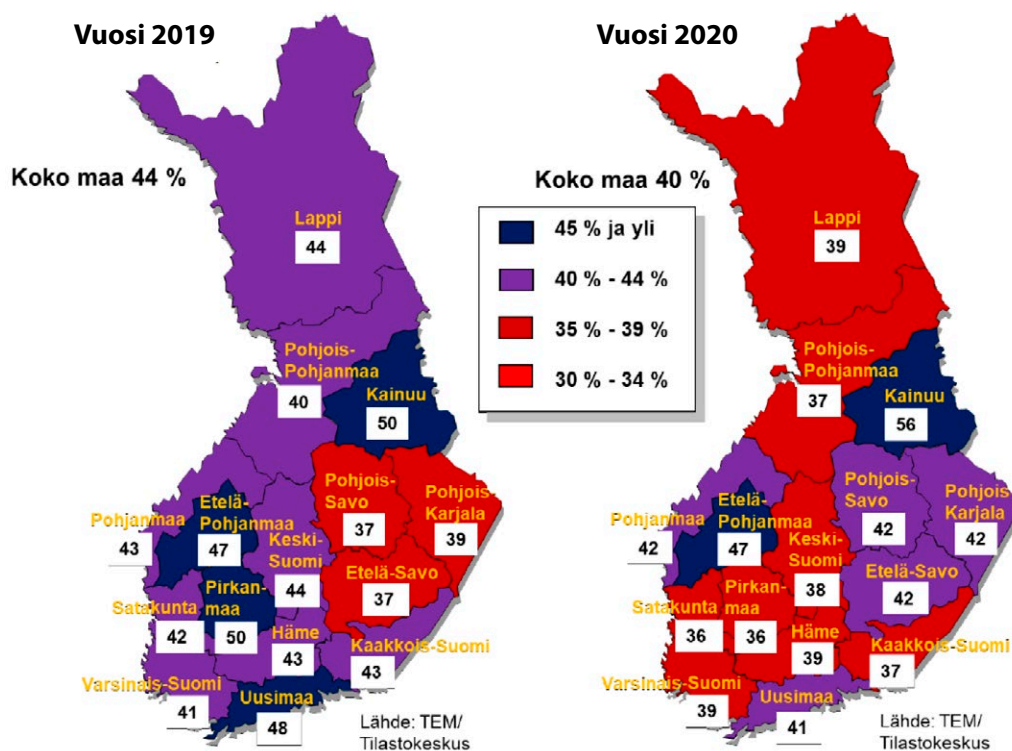
Kuvio 4. Ammattibarometrin mukaiset ammattilistaukset eniten työvoimapulasta ja työvoiman ylitarjonnasta kärsivistä aloista

Lähde: Räisänen & Tuomaala (2021).

Alueellisesti työvoiman saatavuusongelmia kokeneiden työpaikkojen osuus vaihtelee jonkin verran. Eniten saatavuusongelmia koettiin vuonna 2020 Kainuussa ja Etelä-Pohjanmaalla (kuvio 5).

Kuvio 5. Työvoiman saatavuusongelmia kokeneet toimipaikat ELY-keskuksittain vuosina 2019 ja 2020. Lähde: Peltonen (2021).

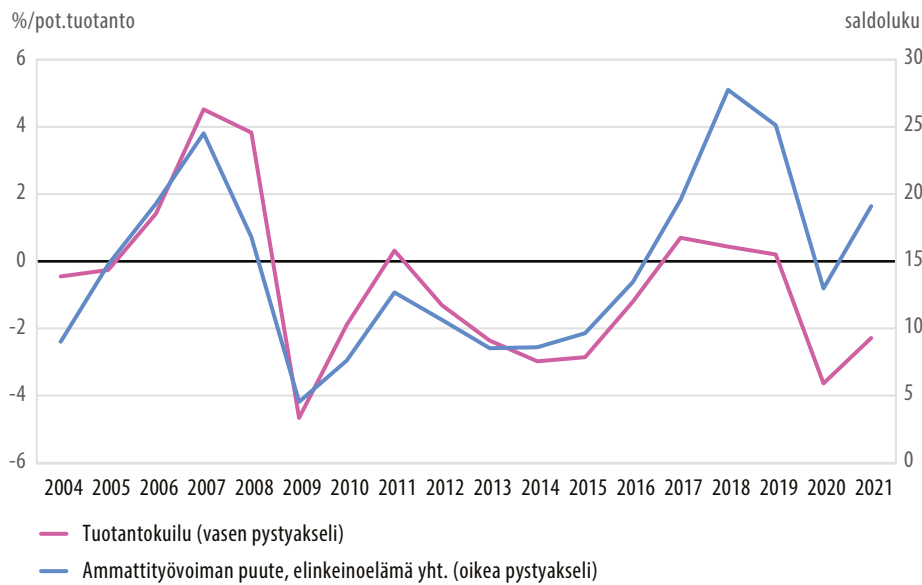
2.2 Viimeaikaisen kehityksen syyt

Tässä osiossa arvioidaan mahdollisia syitä osaavan työvoiman saatavuuden ja työvoiman kohtaannon ongelmille. Analyysi on rajattu työmarkkinoiden dynamiikkaan voimakkaasti vaikuttaviin syihin, eli suhdannetilanteeseen ja koronaepidemiaan. Näiden lisäksi tietenkkin myös rakenteellisemmat syyt, kuten työperäisen maahanmuuton pullonkaulat, koulutuspolitiikka tai kasvualueiden asumiskustannukset, vaikuttavat tämänhetkiseen tilanteeseen.

2.2.1 Suhdannetilanne

Kuten yllä viitattiin, työvoiman saatavuuden vaikeus vaihtelee suhdanteiden mukaan. Kuvio 6 esittää kuvion 3 mukaisen ammattityövoiman puutteen indikaattorin sekä tuotantokuilun (suhdanneindikaattori, joka on korkeampi noususuhdanteessa ja matalampi laskusuhdanteessa).

Kuvio 6. Työvoimapula-indikaattori ja tuotantokuilu.

Kokonaistuotanto on Suomessa palautunut yllättävän nopeasti taantumaa edeltäneelle tasolle, kun ottaa huomioon yhä voimassa olevat liiketoiminnan rajoitukset palvelualoilla. Talouskasvun edellytykset lyhyellä aikavälillä ovat suotuisat. Teollisuuden ja palveluiden luottamus tulevaisuuteen näyttää olevan vahvaa vientimarkkinoillamme, vaikka koronaviruksen variantit luovat epävarmuutta kasvun vahvuudesta. Alkuvuonna nopeutuneen inflaation arvioidaan edelleen olevan väliaikaista, eikä sen arvioida käynnistävän kustannuskierrettä ja johtavan rahapolitiikan kiristymiseen ja kasvun taantumiseen. Rahoitusolot Euroopassa jatkuvat siten keveinä. Maailmantalouden kasvu antaa vahvaa vetoapua Suomen viennille tänä ja ensi vuonna. Suomessa suhdannetilanne on kohentunut keväällä nopeasti, ja myös täällä kotitalouksien luottamus talouteen on ennätystasolla ja elinkeinoelämän luottamuksen perusteella syksy näyttää erittäin hyvältä. Talouskasvu on silti vaimentumassa erittäin nopean nousun jälkeen suhdanneluontoisesti.

Työn tarjonnan ei odoteta vielä ratkaisevasti rajoittavan työllisyyden kasvua koko kansantaloudessa lyhyellä aikavälillä kokonaisuutena, vaikka työvoimaosuus on noussut historiaan nähden korkealle tasolle ja työllisyyden kasvun myötä nousu jatkuu lyhyellä aikavälillä. Alueellisesti ja ammatillisesti tarjonta voi olla rajoittuneempaa ja alittaa työvoiman kysynnän joillakin toimialoilla talouden kasvun jatkuessa, mihin viittaa ennätyskallisen suuri avointen työpaikkojen määrä. Lisäksi koronakriisin aikana kokonaiskysynnän rakenne on saattanut muuttua. Koronan myötä ja jälkeen taloudessa saattaa olla liikaa mm. henkilökohtaisen palvelun ammattilaisia ja liian vähän esimerkiksi tietotuotannon osaajia.

Työvoiman saatavuus voi toimialoittain tai alueittain muodostua talouden palautumisen esteeksi, mutta pandemian ja suhdanteen vaikutusta työvoimapulaan on tässä tilanteessa vaikea erottaa. Työvoimareservi voi olla pandemiatilanteessa pienempi, jos ihmiset eivät halua vastaanottaa työtä, jossa on riski sairastua tai ala koetaan kuormittavana tai epävarmana tautitilanteen vuoksi.

Työvoimaa voidaan monilla aloilla korvata myös pääomalla, mutta koska investoinnit uuteen pääomaan eivät tapahdu hetkessä ja vaativat tuote- ja tuotannon kehittämistä, tämä ei luultavasti helpota suhdanneluontoista työvoimapulaa.

2.2.2 Koronaepidemia

Koronaepidemiolla on ollut voimakkaita vaikutuksia työmarkkinoihin. Rokotuskattavuuden laajentuessa epidemian merkittävimpien terveydellisten haittojen ennakoitaan lieventyvän ja tartuntojen leviämisen estämiseksi asetetuista rajoitteista voidaan luopua. Näiden kehityskulkujen seurauksena myös koronaepidemian työmarkkinavaikutusten voidaan ennakoita pitkälti hälvenevän, joskin on mahdollista, että kriisillä on myös pidemmän aikavälin vaikutuksia.

Osaavan työvoiman saatavuuden ja työvoiman kohtaannon näkökulmasta koronaepidemiolla voidaan katsoa olevan erilaisia vaikutuksia. Selkein vaikutus on se, että epidemianhallinnan vuoksi terveysalan työvoiman kysyntä on kasvanut ja työvoimaa on siirtynyt muualta terveydenhuollosta mm. testaukseen ja jäljitykseen. Tältä osin testauksen ja jäljityksen tarpeen väheneminen epidemian hellittäessä parantaa terveydenhuollon työvoiman saatavuutta. Terveysalan rakenteelliset, keskipitkän aikavälin haasteet kuitenkin säilyvät: väestön ikääntyessä työvoimaa eläköityy ja hoivan-tarve kasvaa. Tämän lisäksi koronaepidemiassa tiettyjen terveydenhuollon palveluiden tarjonta ja kysyntä on laskenut, ja tämän kehityksen aiheuttaman hoivavelan purkamisen tulee todennäköisesti nostamaan terveysalan työvoiman tarvetta lyhyellä aikavälillä.

Toisaalta koronaepidemia on aiheuttanut muutoksia kotitalouksien kulutuskysynnän rakenteeseen. Nämä muutokset näkyvät välillisesti myös työmarkkinoilla, kun työvoima pyrkii siirtymään kulutuskysynnän mukana alalta toiselle. Tämänkaltainen rakennemuutos ei ole kitkaton, vaan se vaatii monien työnhakijoiden kohdalla paikkakunnan vaihtamista tai uudelleen kouluttautumista. Näistä kitkoista johtuen työmarkkinoilla voi väliaikaisesti esiintyä työvoiman saatavuusongelmia aloilla, joiden kysyntä on noussut, tai kohtaantongelmaa talouden tasolla laajemmin. Tässä vaiheessa on vielä vaikea arvioida, millaisia pysyviä muutoksia epidemialla on kulutuskysynnän rakenteeseen.

Koronaepidemian vuoksi työttömyysturvalainsäädäntöön tehtiin useita väliaikaisia poikkeuksia, joista osa on edelleen voimassa. Nämä muutokset todennäköisesti vaikuttavat jonkin verran työvoiman tarjontaan ja tätä kautta työvoiman saatavuuteen.

Edelleen voimassa olevista poikkeuksista keskeisimpinä voidaan pitää ansiopäivärahan suojaosaa sekä päätoimisen yrittäjän oikeutta työmarkkinatukeen. Ansiopäivärahan suojaosa on 1.6.2020-30.9.2021 alkaneiden hakujaksojen osalta väliaikaisesti 500 euroa kuukaudessa (vrt. 300 euroa tavallisesti). Tämä toisaalta parantaa kannustimia osa-aikaiseen työskentelyyn työttömyysturvalla ja voi näin lisätä työvoiman tarjontaa, mutta toisaalta nostaa kynnystä täysiaikaisen työn vastaanottamiseen. Tavallisesti päätoimisen yritystoiminnan ajalta ei voi saada työttömyysturvaa, mutta tällä hetkellä 30.9. saakka työmarkkinatukea voi saada, jos yritystoiminnasta syntyvä tulo on laskenut koronan vuoksi.

Joillakin jo päättyneillä poikkeuksilla voi olla edelleen vaikutuksia työvoiman tarjontaan ja saatavuuteen. Ansiopäivärahan enimmäisaika ei kulunut 1.7.-31.12.2020. Koska jäljellä olevan ansiopäivärahan määrällä on tutkimusten mukaan vaikutus työllistymistodennäköisyyteen, enimmäisaikalaskureiden pysäyttäminen vaikuttaa myös laskureiden käynnistettyä uudelleen.

3 Hallituksen toimet, jotka tukevat osaavan työvoiman saatavuutta ja parantavat työvoiman kohtaantoa

Mahdollisia lisätoimia osaavan työvoiman saatavuuden ja kohtaannon kohentamiseksi arvioitaessa on syytä huomioida hallituksen jo tekemät tai linjaamat toimet, jotka vaikuttavat tähän ongelmaan. Tässä osiossa käydään läpi keskeisimpiä tällaisia toimia.

3.1 Osaamistason nostaminen ja työvoiman tarjonnan lisääminen

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toiminta käynnistyy loppuvuodesta 2021. OKM ja TEM vastaavat yhdessä palvelukeskuksen ohjauksesta ja palvelukeskus edistää tehtävillään kummankin hallinnonalan politiikkatavoitteiden toteutumista. Palvelukeskuksen tehtäviin kuuluu erityisesti työssä oleville ja työvoiman ulkopuolella oleville suunnatun ja muuta julkisesti tuettua koulutustarjontaa täydentävän koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden rahoittaminen. Käytännössä palvelukeskus täydentää työikäisille suunnatun nykyisen koulutustarjonnan aukkoja, jotta kansalaisilla, yrityksillä ja muilla työnantajilla olisi mahdollisuus sopeutua ja varautua työelämän muutokseen. Vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa siirretystä siirtomäärärahasta enintään 40 miljoonaa euroa voidaan käyttää koulutukseen ja osaamispalveluihin, kohderyhmien tavoittamiseen, koulutuksen aikaisiin tukitoimiin, ennakointiin ja osaamiskartoituksiin sekä kehittämisestä ja kokeiluista aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen. Lisäksi Suomen kestävän kasvun ohjelmasta on kohdennettu koulutukseen 5 miljoonaa euroa vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa ja 13 miljoonaa euroa vuoden 2022 talousarvioesityksessä.

Hallituksen puoliväliriihikirjauksen (29.4.2021) perusteella oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisen perusteita uudistetaan siten, että työnantajalle maksettavan koulutuskorvauksen määrään vaikuttaa oppivelvollisuuden piiriin kuuluminen. Tarkoituksena on kokeilla oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista vuosina 2022-2024 ja seurata uudistamisen vaikutuksia. Koulutuskorvausta korotettaisiin vuodessa 5 miljoonalla eurolla, siis yhteensä kokeilun aikana 15 miljoonalla eurolla.

Osaavan työvoiman liikkumisen edistämiseksi selvitetään nk. Norjan mallin mukaisen alueellisen opintolainahyvityksen käyttöönottoa Suomessa. Syksyn 2021 aikana alueellisesta lainahyvityksestä tehdään esiselvitys, jonka pohjalta arvioidaan edellytykset käynnistää mahdollinen kokeilulain valmistelu vuoden 2022 aikana.

Hallitus on linjannut kokonaisuudesta yli 55-vuotiaiden työllisyysasteen nostamiseksi, ja tähän kokonaisuuteen liittyvän työttömyyspäivärahan lisäpäivien poiston arvioidaan lisäävän kohderyhmän työllisyyttä merkittävästi.

Yli 55-vuotiaiden työllisyysasteen nostamiseksi sovitun kokonaisuuden osana on myös työnteon kannustimia parantava työtulovähennyksen nosto yli 60-vuotiaille. Työtulovähennyksen enimmäismäärä esitetään korotettavaksi 200 €/v. Valtiovarainministeriön alustavan arvion mukaan työtulovähennyksen enimmäismäärän korotus lisäisi yli 60-vuotiaiden työllisyyttä noin 500 työllisellä.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on käynnissä useita työkykyä edistäviä hankkeita ja hankekokonaisuuksia. Työhyvinvointia, työkyvyn kehittämistä sekä työkykyä tukevia mielenterveystoimia edistäviä hankkeita toteutetaan myös osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa.

Hallitus päätti puoliväliriihessä 2021 asettaa hallinnonalarajat (OKM, STM, TEM) ylittävän työryhmän selvittämään yhteistyössä kuntien kanssa keinoja, joilla edistetään lapsia kotona hoitaneiden vanhempien työllistymistä. Toimenpiteillä tulisi olla mahdollisimman vähän pysyviä julkisia menoja lisääviä vaikutuksia. Päätökset toimista linjataan vuoden 2021 loppuun mennessä. Työryhmän tehtävänä on löytää ratkaisuja esimerkiksi siihen, miten:

- työllisyyspalveluja, opintoihin ohjausta sekä kotoutumisen palveluita tuodaan perhekeskusten yhteyteen.
- luodaan lisää ratkaisuja kieli- ja kotoutumiskoulutuksen ja lastenhoidon yhdistäviin malleihin. Edistetään avointa varhaiskasvatusta osana perhekeskuksia.
- edistetään työpaikkojen perheystävällisyyttä ja osa-aikatyön mahdollisuuksia.
- Varhaiskasvatusta ja muita lapsiperheiden palveluita uudistetaan siten, että työelämän ja perheen yhdistäminen etenkin vuorotöissä käyville helpottuu.

3.2 Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton lisääminen

Hallitus on toteuttanut useita toimenpiteitä työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi, mm. automatisaatiota ja digitalisaatiota edistämällä. Pitkälle digitalisoidut oleskelulupaprosessit edistävät Suomen asemaa kansainvälisistä osaajista ja investoinneista käytävässä kilpailussa. Tätä silmällä pitäen toteutetaan elpymisrahoituksella automaatiota hyödyntävä digitaalinen infrastruktuuri: ”Työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton sujuvoittaminen ja kansainvälisten rekrytointien helpottaminen” –investointikokonaisuus. Sujuvilla maahan-tuloprosesseilla vahvistetaan Suomen profiilia hyvän hallinnon kärkimaana ja vastataan kansainvälisten osaajien ja yhteiskunnan tarpeisiin. Rahoituksella toteutetaan kehityskoh-teita, jotka on työ- ja koulutusperusteisten lupaprosessien nopeutumisen kannalta tun-nistettu kriittisiksi. Myös sisäministeriön asettamassa poikkihallinnollisessa Tulevaisuuden Maahanmuuttovirasto -hankkeessa pyritään lupaprosessien kehittämisen edistämiseksi mm. parantamaan viraston tuottavuutta ja sen mittaamista.

Yhteisten alustojen kehittämisessä näkyvyys ja asiointin helppous korostuvat Virtual Fin-land -hankkeessa. Tavoitteena on tuottaa sujuvien digitaalisten palveluprosessien tueksi yhteiskäyttöinen Virtual Finland –palvelualusta, jonka tavoitteena on rakentaa tarvittavat digitaaliset kyvykkyydet yhdistää data, viranomaisten, julkisen ja yksityisen sektorin pal-velut sekä tuottaa maamme kilpailukyvyyn kannalta tärkeitä palvelukanavat ulkomaalaisille tulla Suomeen ja suomalaisille vastaavasti vientiin ja kansainväliseen kauppaan.

Työvoiman, kasvuyrittäjien, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuton edistämiseksi on tällä hallituskaudella toteutettu tai ollaan toteuttamassa runsaasti toimenpiteitä poikkihal-linnollisessa Talent Boost -ohjelmassa, jonka toimeenpano etenee suunnitellusti:

- Oleskelulupaprosesseja sujuvoitetaan. Ulkomaalaislainsäädännön ja lupame-nettelyjen kehittämishanke käynnissä. HE:t ennen kesää 2022.
  - Kokonaisuudessa jo valmistuneet lakihankkeet:
    - Kausityölain muutokset (voimaan 17.6.2021)
    - Lex Berry (voimaan 14.6.2021), eli marjanpoimijoiden oikeusaseman selkeyttäminen
    - Ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisy (voimaan 1.10.2021)
  - Meneillään olevat lakihankkeet:
    - Oleskelulupahakemusten käsittelyyn liittyvän lainsäädännön suju-voittaminen (UlkL 5 luvun uudistaminen), aiottu voimaantulo syysy 2022;

- Ulkomaalaisia tutkijoita ja opiskelijoita koskevien oleskelulupasääntösten uudistaminen, opiskelijoiden valmistumisen ja tutkijoiden tutkimustoiminnan jälkeinen oleskelulupa pidennetään kahteen vuoteen ja opiskelijoille myönnetään oleskelulupa opintojen keston ajaksi. Hallituksen esitys annetaan syksyllä 2021, aiottu voimaantulo keväällä 2022
- Meneillään oleva muu kehitys
  - Viranomaismenettelyjen poikkihallinnollinen kehittäminen ja prosessikehitys
  - Asiakaspalvelun, asiakasohjeistuksien ja perehdytysmallien kehittäminen
  - Laajamittainen järjestelmäkehitys ml. lupaprosessien osa-automatisointi, sähköisen asioinnin kehitys, järjestelmäintegraatiot ja tiedon-siirtoliittymät sekä lakimuutoksien edellyttämä digikehitys
  - Osana EU:n elpymispakettia esitetty rahoitusta maahanmuuttoprosessin digitaalisen infrastruktuurin kehitystyölle 20 milj. eur. Investoinnilla toteutetaan ensisijaisesti kehityskohteita, jotka on työ- ja koulutusperusteisten lupaprosessien nopeutumisen kannalta tunnistettu kriittisiksi.
- Selvitetään mahdollisuus etätyön ja sijoittamisen nojalla myönnettäville oleskeluluville. Selvitys valmis alkuvuodesta 2022.
- Osaajille kohdennettu Finlandworks-houkuttelu- ja maakuvaviestintä.
- Kansainvälisen rekrytoinnin mallin kehittäminen, jonka tavoitteena on yhteensovittaa valtion tarjoamat olemassa olevat kansainvälisen rekrytoinnin palveluprosessit valtakunnalliseksi kokonaisuudeksi ja kehittää kansainvälisen rekrytoinnin yrityspalveluja.
- Alueellisella tasolla ohjelmaa toteutetaan ns. Talent Hub -palvelumallilla, johon kunnille on myönnetty valtionavustusta sekä EU-rahoitusta (ESR). Talent Hubit luovat alueellisia organisaatorajat ylittäviä yrityslähtöisiä palvelupolkuja kansainvälisten osaajien houkuttelun, rekrytoimisen, asettautumisen ja integroitumisen tueksi sekä yritysten ja kansainvälisten osaajien kohtaamiseksi (mm. International House -palvelupisteet, yritysten kv. rekrytoinnin neuvonta, mätsäys-, mentorointi- ja yhteiskehittämispalvelut.)
- Työnantaja- ja yrityspalvelujen kehittäminen. erityisesti korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kohtaamiseen (TE-hallinto, Business Finland, Talent Hub -verkostot)

- Opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulujen kv. ohjelmassa suunnataan korkeakoulujen rahoituksesta 46,2 M e / vuosi vuosina 2021-2024 osaamis-peräisen maahanmuuton ja korkeakoulujen globaalitoiminnan edistämiseen sekä kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden integroimiseen.
- Yrityksiä kannustetaan kansainvälisten osaajien palkkaamiseen Business Finlandin Talent Explorer -rahoituksella.
- Puolisoiden pääsyä työelämään tehostetaan osana Talent Hub -toimintaa, korkeakoulujen SIMHE-palveluja ja korkeasti koulutettujen osaamiskeskustointia.
- Suomen työmarkkinoiden vastaanottavuutta ulkomaisille osaajille kehitetään, työelämän monimuotoisuusohjelma käynnistetty 03/2021.
- Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä torjutaan lakimuutosten lisäksi kehittämällä hyväksikäytön tunnistamista viranomaistoiminnassa sekä uhrien tavoittamista.
- Työvoiman saatavuusharkintaa sujuvoitetaan. Työllisyyden ministeriryhmä linjasi elokuussa 2021 saatavuusharkinnan lieventämisen alueellisesta kokeilusta.
- Tavoitellaan maahanmuuton käsittelymaksujen alentamista siten, että ne olisivat kilpailukykyisiä suhteessa keskeisiin verrokkimaihin lupaprosessien nopeuden vaarantumatta. (SM)
- Tarkastellaan mahdollisuuksia laskea toimeentuloedellytystä eri maahanmuuttajaryhmillä. (SM)
- Viranomais- ja pankkipalveluiden saatavuutta työntekijöille ja yrittäjille edistetään tukemaan työ- ja koulutusperusteisten maahanmuuttajien ja heidän perheidensä Suomeen asettautumista ja jäämistä. (VM)

Meneillään olevien toimenpiteiden lisäksi koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton edistäminen vaatii ylihallituskautisia toimenpiteitä ja pitkäjänteistä sitoutumista. Koulutus- ja työperusteiselle maahanmuutolle laaditaan budjettiriiheen 2021 mennessä tiekartta vuoteen 2035. Hyväksymisen jälkeen tiekartalle laaditaan vuosittain päivitettävä toimeenpanosuunnitelma ja seurantamalli. Tiekartan tavoitteiden toimeenpano edellyttää koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton edistämiseksi vakiintuneiden rakenteiden luomista ja resurssien osoittamista kaikille hallinnon tasoille. Tavoitteena on asiakaslähtöinen,

skaalautuva ja digitaalinen osaajien maahanmuuton palvelujärjestelmä, joka mahdollistaa nykyistä suurimmille asiakasmäärille nykyistä sujuvammat palvelupolut. Tiekartta sisältää myös mm. Virtual Finland -palvelualueen kehittämisen työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton näkökulmasta.

3.3 Työvoimapalvelujen uudistaminen

Hallitus valmistelee pohjoismaista työvoimapalveluiden mallia. Mallissa työttömien työnhakua ja ohjaamista palvelutarpeen mukaisesti palveluihin tuettaisiin siten, että työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleva kunta tapaisi työnhakijan työnhakukeskustelussa työttömyyden alkuvaiheessa kahden viikon välein. Nykyisten kolmen kuukauden välein järjestettävien työnhakijan haastattelujen lisäksi työnhakijalle järjestettäisiin puolen vuoden välein kuukauden kestävä jakso, jonka aikana järjestettäisiin kaksi työnhakukeskustelua.

Pohjoismaisessa työvoimapalveluiden mallissa työnhakijan olisi työttömyysturva-oikeuden jatkumisen edellytyksenä haettava tiettyä määrää työmahdollisuuksia. Hakuvelvollisuus kirjattaisiin työllistymissuunnitelmaan. Lisäksi työnhakijalle voitaisiin tarjota haettavaksi yksilöityjä työpaikkoja. Näiden työpaikkojen hakeminen velvoittaisi tietyin edellytyksin työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä. Jos työnhakija laiminlyö hakea työmahdollisuuksia tai osallistua palveluihin häneltä edellytetyllä tavalla, häntä muistutettaisiin työttömyysetuuden saamisen edellytyksistä. Korvauksettomien määräaikojen keskoja porrastettaisiin ja muutettaisiin kohtuullisemmiksi.

Pohjoismainen työvoimapalveluiden malli liittyy hallituksen ohjelmaan sisältyvään tavoitteeseen uudistaa työttömien palveluita sekä kohtuullistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää niin, että työnhakijoiden oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa.

4 Mahdollisia uusia nopeasti vaikuttavia toimia osaavan työvoiman saatavuuden ja työmarkkinoiden kohtaannon vahvistamiseksi

Tässä luvussa esitellään selvitystyössä esiin nousseita potentiaalisia uusia keinoja osaavan työvoiman saatavuuden vahvistamiseksi ja työmarkkinoiden kohtaannon parantamiseksi. Toimenpiteiden osalta keskeiset periaatteet ovat toimien nopeavaikutteisuus ja kustannusvaikuttavuus.

Asettamiskirjeen mukaisesti toimenpiteiden tulisi olla nopeasti vaikuttavia. Tämä tarkoittaa toisaalta sitä, että ne voidaan toimeenpanna nopeasti, ja toimeenpanon jälkeen ne vaikuttavat nopeasti työmarkkinoilla. Nopeavaikutteisuuden kriteeri rajaa toimenpiteiden ulkopuolelle monia potentiaalisia keskipitkän ja pitkän aikavälin saatavuus- ja kohtaan-to-ongelmia lieventäviä toimenpiteitä. Tähän kategoriaan kuuluvia, selvitystyössä esiin nousseita potentiaalisia toimenpiteitä esitetään erikseen jatkoselvitettäväksi osiossa 4.3.

Toimenpiteiden tulee myös olla kustannusvaikuttavia. Tämä tarkoittaa puolestaan sitä, että toimenpiteen vaikuttavuudesta on riittävän vahva näyttö ja että toimenpiteen hyötyjen suhde sen kustannuksiin on riittävän hyvä. Kustannusvaikuttavuuden arviointi on kuitenkin monien toimenpiteiden kohdalla haasteellista.

Uusien toimenpiteiden lisäksi on syytä kiinnittää huomiota koronakriisin johdosta tehtyihin poikkeuksiin mm. työttömyysturvajärjestelmässä. Suidannetilanteen palaututtua normaaliksi ja työn kysynnän kasvaessa, työnteon kannustimia ja työn tarjontaa heikentävät työttömyysturvapoikkeukset voivat heikentää työmarkkinoiden kohtaantoa ja työllisyyttä. Tämän takia poikkeusten jatkamiseen tulee suhtautua varauksellisesti. Väliaikaisissa poikkeuksissa on kuitenkin ollut myös työnteon kannustimia parantavia poikkeuksia, kuten maatalouden luopumistuen ansiotulorajojen poistaminen, joiden jatkaminen voi olla perusteltua.

4.1 Esitykset valmistelussa olevien toimenpiteiden laajentamisesta tai täydentämisestä

4.1.1 D-viisumin käyttöönottomahdollisuuksien ja käyttäjäryhmien laajentaminen

Nykytilanne ja käynnissä oleva valmistelu

Ulkoministeriö valmistelee poikkihallinnollisessa yhteistyössä kansallista D-viisumia, joka toteutuessaan parantaa työvoiman saatavuutta helpottamalla, nopeuttamalla ja yksinkertaistamalla lupaprosessia erityisasiantuntijoiden ja startup-yrittäjien osalta.

Tällä hetkellä matkustaakseen Suomeen, oleskeluluvan jo saanut henkilö joutuu odotta-
maan ulkomailla Suomesta lähetettävää oleskelulupakorttia. Oleskelulupakortin lähettä-
miseen ulkomaille kuluva aika on keskimäärin runsaan viikon. Valmistelussa olevan D-vii-
sumin avulla henkilön ei tarvitse odottaa oleskelulupakorttia, vaan hän voi muuttaa Suo-
meen ja näin ollen maahantulo nopeutuu. Tätä kutsutaan D-viisumien käytön 1. vaiheeksi.
Lopputulena on apuprosessi oleskelulupakäsittelylle. D-viisumien käytön 1. vaihe
sisältää teknisen perusratkaisun, rajapinnat Migrin järjestelmiin, ja rinnakkaisen käsittelyn
aikaansaamisen tavanomaisille Schengen-viisumeille (C-viisumille).

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Tällä hetkellä valmistelussa oleva ratkaisu on oleskelulupamenettelylle rinnakkainen pro-
sessi. Ratkaisu ei kuitenkaan riittävästi nopeuta ja tehosta asiakkaan eikä Suomen viran-
omaisten toimenpiteitä.

Esitys: Kansallisen D-viisumin jatkokehitystä laajennetaan lyhyen työnteko-oikeuden salli-
vaksi ja laajemmille hakijaryhmille avattavaksi, työntekijöiden lisäksi esimerkiksi opiskeli-
joille ja tutkijoille sekä heidän perheenjäsenilleen. (D-viisumien käytön ns. 2. vaihe)

D-viisumin lyhyen työnteko-oikeuden salliminen ja laajentaminen opiskelijoihin saattaa
edellyttää lisärahoitusta mm. tietojärjestelmämuutoksiin.

D-viisumin 2. vaihe olisi päätösten jälkeen toteutettavissa vuosien 2022 ja 2023 aikana, jol-
loin tekninen käytettävyys olisi saavutettavissa vuoden 2023 keväällä.

D-viisumin käyttöä ja lupaprosessin yksinkertaistamista tukisi kohdassa 4.6.3. esitettävä di-
gitaalinen maahantuloprosessi.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Kyseessä on prosessin nopeuttaminen, joka ei suoraan lisää työvoiman kysyntää eikä tarjontaa eikä niiden kohtaamista. Prosessi- ja välineuudistuksilla voidaan kuitenkin lisätä maahantulon nopeutta ja maahantulon positiivista kokemusta, mitä kautta tieto leviää potentiaalisten kiinnostuneiden keskuudessa. Viestintätoimenpiteillä voidaan myös edistää Suomen maahantuloprosessien uusittuja menetelmiä ja saada lisää kiinnostusta.

4.1.2 Oleskelulupien kahden viikon pikakaista

Nykytilanne ja käynnissä oleva valmistelu

Yritykset tarvitsevat osaajia Suomeen nopeammin kuin nykyinen lupakäsittely mahdollistaa. Ulkomaalaislain työntekoa varten myönnettäviä lupia koskeva sääntely on tarkoitus uudistaa, mutta sen lisäksi on valmisteilla budjettiriihen (syyskuu 2020) kirjausien mukainen ”nopean luvan reitti”, eli pikakaista erityisasiantuntijoille, kasvuyrittäjille sekä heidän perheenjäsenilleen.

TEM, SM, UM, VM, Rajavartiolaitos, Maahanmuuttovirasto ja Business Finland valmistelevat yhdessä pikakaistan toteutusta ja pitkäaikaisen viisumin (kansallisen D-viisumin) käyttöönottoa. UM valmistelee pitkäaikaista viisumia koskevaa lainsäädäntöä. DV-V:n kanssa on käynnistetty valmistelu tunnistautumiseen liittyvästä kehittämisestä ja lisäresurssitarpeista.

Pikakaista ei ole uusi lupakategoria, vaan palvelulupaus, jossa erityisasiantuntijan ja kasvuyrittäjän sekä heidän perheenjäsenensä sähköiselle oleskelulupahakemukselle luvataan päätös 14 vuorokauden sisällä hakemuksen lähettämisestä ja maksamisesta.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Esitys: Pikakaistan palvelulupauksen varmistamiseksi esitetään myönnettäväksi vuodelle 2022 lisärahoitusta Business Finlandille pikakaistan globaaliin lanseeraukseen ja verkostokoordinaatioon, sekä Migrille pikakaistan kohderyhmän lupakäsittelyyn sekä työntekijän oleskeluluvan käsittelyn nopeuttamiseen yhteensä 3 milj. €.

Lisätään pikakaistan kohderyhmään erityisasiantuntijoiden ja kasvuyrittäjien rinnalle tutkijat.

Pikakaista on tarkoitus ottaa käyttöön kesäkuussa 2022.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Vaikutukset tarkentuvat valmistelun edetessä. Yleisellä tasolla toimenpide nopeuttaa maahantuloa ja lisää Suomen houkuttelevuutta kansainvälisille osaajille.

4.1.3 Oleskelulupaprosessien resurssien määräaikainen kasvattaminen (UM)

Nykytilanne

Ulkoministeriö vaikuttaa omalta osaltaan työvoiman saatavuuteen lisäämällä hakemusten vastaanottomäärien volyyymiä. Hakemusten käsittelyn monet vaiheet edellyttävät virkavastuulla, suomalaisen henkilökunnan toimesta tehtäviä toimenpiteitä. Tästä syystä henkilöstön määrä vaikuttaa usein rajaavasti hakemusten vastaanoton ja käsittelyn mahdollisuuksiin, ja Suomeen töihin hakemisten määrän kasvaessa tilanne voi muodostua joissakin paikoissa kriittiseksi. Lähetettyä suomalaista henkilökuntaa tulisi lisätä niissä keskeisissä edustustoissa, joissa tämänkaltaisia hakijoita on runsaasti (kuten esimerkiksi Intia/New Delhi, Filippiinit/Manila), sekä ministeriössä kiertäviksi konsuleiksi, joita voidaan lähettää tarpeiden mukaan nopeasti eri toimipisteisiin.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Esitys: Vahvistetaan määräaikaisesti maahanmuuttoprosessin henkilöstöresursseja

Rekrytoinnit tehtäisiin osittain ulkoministeriön normaalille hallintoyleisuralle lisäämällä väliaikaisesti kokonaisrekrytoinnin määrää, ja osittain määräaikaisiksi työvoimakonsuleiksi, joiden osalta rekrytoinnit voitaisiin käynnistää tarvittaessa jo syys-lokakuussa 2021.

Henkilöstöllisyyksillä saataisiin aikaan:

- Noin 3 edustustoon vahvistukset työperäisen maahanmuuton akuutteihin tarpeisiin n. 1,5 v rahoituksella sisältäen asiakaspalvelu- ja hallintotyötä.
- Erikseen hetkellisesti ja nopeasti kohdistettavaan 3 henkilöä työperäisen maahanmuuton tarpeisiin n. 1,5 v rahoituksella työvoimaa tällä hetkellä ennakoimattomiin kasvavan maahantulokysynnän edustustoihin.
- Lisäksi nopeimpana toimenpiteenä lisärekrytoinnit erityisvirkamiehiksi työvoimakonsulitehtäviin 2 vuodeksi yhteensä 6 henkilöä, joista ennakkoarviona 3 Suomeen ja 3 ulkomaille, jolloin aloittaminen tehtävissä voisi tapahtua vuoden 2022 keväällä.

- Yksi määräaikainen henkilö, joka kykenee koordinoimaan 2 v ajan näitä toimenpiteitä UM:n sisällä ja kontaktoimaan mm. liike-elämää sen hahmottamiseksi, mihin maihin kenties kohdistuu lähiajan akuutteja kasvavia maahantulotarpeita.

Kustannukset yhteensä 2,845 milj. euroa:

- 3 lähetettyä hallintouralaista edustustoihin, yhteensä 465 000 euroa/vuosi (sis. UE-korvaukset, virkamatkat jne.), ja 1,5 v. kustannuksena 697 500 euroa.
- 3 uutta kiertävää konsulia ministeriössä, yhteensä 285 000 euroa/vuosi (sis. virkamatkat jne.), ja 1,5 v. kustannuksena 427 500 euroa.
- 3 määräaikaista erityisvirkamiestä työvoimakonsuleiksi edustustoihin, yhteensä 465 000 euroa/vuosi (sis. virkamatkat jne.), ja 2 v. kustannuksena 930 000 euroa.
- 3 määräaikaista erityisvirkamiestä työvoimakonsuleiksi ministeriöön Suomeen, yhteensä 285 000 euroa/vuosi (sis. virkamatkat jne.), ja 2 v. kustannuksena 570 000 euroa.
- Työperäisen maahanmuuton resurssien määräaikainen koordinaattori ministeriöön, määräaikaisuuden kesto 2 v, 110 000 euroa/vuosi (sis. virkamatkat jne.), yhteensä 220 000 euroa.

Oma ulkoministeriön pysyvän henkilöstön rekrytointikierron toteutuisi siten, että uusia henkilöitä saataisiin v. 2022 syksyllä.

Erityisvirkamiehien rekrytointi työvoimakonsuleiksi olisi käynnistettävissä jo lokakuussa, ja henkilöiden aloittaminen tehtävissään voisi tapahtua vuoden 2022 keväällä.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Vaikutus saavutetaan maahantulo-prosessin nopeutuksella, Oleskeluluvat ja D-viisumit saadaan nopeammin käsittelyyn ja siten työntekijöiden maahantuloa nopeutettua. Vaikutus nopeutuksessa on useita päiviä, mutta varsinaisesti maahan hakijoiden määrään sillä ei ole olennaista vaikutusta.

4.1.4 Toimialakohtainen kv-rekrytointi

Nykytilanne ja käynnissä oleva valmistelu

Työvoiman maahanmuuttoa edistävien toimenpiteiden suuntaaminen ja mitoittaminen edellyttävät kattavaa tietopohjaa ja arviointia. Tämän mahdollistamiseksi ollaan toteuttamassa uudistuksia tietojohdantamiseen ja ennakointiin. Nykyinen yleinen ennakointijärjestelmä ei tuota tarvittavaa tietoa alakohtaisesti kansainvälisten osaajien rekrytointitarpeesta.

Toimiala- ja aluekohtaisten osaajatarpeiden selvittäminen ja niihin liittyvien säännönmukaista ja ajantasaista tietoa tuottavien prosessien kehittäminen on alkuvaiheessaan. Toimialojen työvoimatarpeet ja niihin sisältyvät kansainvälisellä rekrytoinnilla täytettävät tarpeet tulee selvittää alatoimialoittain työtehtävätasolla ja alueellisesti. Tarkastelua tarvitaan lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikajänteellä.

Tavoitteena on, että vuodesta 2022 alkaen julkaistaan vuosittain kansainvälisen rekrytoinnin tilannekuvaa rekrytointitoimenpiteiden kohdentamiseksi. Toimialakohtaisen tilannekuvan muodostamista työestetään ensi vaiheessa sote-alalle, teknologia-alalle sekä rakennusteollisuuden kansainvälisten työvoimatarpeiden ja toimenpiteiden määrittelemiseksi.

ICT-alalle kohdennetaan Business Finlandin Talent Boost-palveluita. Keväällä 2021 on käynnistetty kasvuyrittäjien ja erityisasiantuntijoiden rekrytointipilotti Piilaaksoon ja vastaava käynnistetään New Delhiin koronatilanteen rauhoituttua. Kohderyhminä piloteissa ovat erityisosaajat ja startup-yrittäjät perheenjäsenineen sekä suomalaiset paluumuuttajat. Pilotissa osaajille luvataan nopeutettu kahden viikon oleskelulupakäsittely sekä tukea maahantuloon ja asettautumiseen. Pilottiin osallistuville yrityksille tarjotaan tukea kansainväliseen rekrytointiin lähtö- ja kotimaassa.

Sosiaali- ja terveysalan kansainvälisen rekrytoinnin kehittämistarpeita koskevan tilannekuvan muodostamiseksi on lähdetty etenemään alan toimijoiden kanssa keskustellen. Seuraavassa vaiheessa toimialan kansainvälisiin työvoimatarpeisiin vastaamiseksi laaditaan työsuunnitelma sektoriministeriöiden kanssa (TEM, OKM, STM). Seuraavassa vaiheessa tavoitteena on kohdentaa teknologia-alalle vastaava kansainvälisen rekrytoinnin ja kehittämistarpeiden tilannekuva toimenpiteineen.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Toimialakohtainen kv-rekrytointi, jolla pilotoidaan työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton tiekartan mukaista työvoimakapeikkoalojen ulkomaisen työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista.

Esitys: Luodaan uudet toimialakohtaisen rekrytinnin pilotit sote-alalle, sekä teknologia-alalle ja valmistavaan teollisuuteen. Pilotit toteutetaan vuonna 2022.

Sote-alan kansainvälisen rekrytointiprosessin kehittämiseen ja rekrytointipilotteihin (300 rekrytointia lähtömaakoulutuksella, työnantajan rahoitusosuus 50%, valtion 50%, esitetään lisärahoitusta 1,5 miljoonaa euroa.

Teknologia-alan ja valmistavan teollisuuden kansainvälisen rekrytointiprosessin kehittämiseen ja rekrytointipilotteihin (700 rekrytointia, tarvittaessa lähtömaakoulutus 50/50-rahoituksella) esitetään lisärahoitusta 1,5 miljoonaa euroa.

Uudet rekrytointipilotit toteutetaan vuonna 2022.

Pilotoinnin tulosten perusteella toimialakohtainen kv-rekrytointi voidaan potentiaalisesti skaalata merkittäväksi osaavan työvoiman lähteeksi.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Vaikutukset tarkentuvat valmistelun edetessä. Yleisellä tasolla toimenpide parantaa työvoiman saatavuutta kohdetoimialoilla.

4.2 Esitykset uusiksi nopeavaikutteisiksi toimiksi tai nykyisen toiminnan vahvistamiseksi

4.2.1 Ulkomaalaisten osaajien täydentävän koulutus ja suomalaisille työmarkkinoille pätevytymisen edistäminen

Nykytilanne

Opetushallitus tekee päätöksiä ulkomaisen koulutuksen tuottamasta kelpoisuudesta yli 1 000 vuodessa. Päätöksistä noin 60 % koskee korkeakoulututkinnon tason rinnastamista Suomessa suoritettavaan korkeakoulututkintoon ja noin 40 % koskee tiettyä kelpoisuutta (esim. varhaiskasvatus, opettajat, oikeustieteen maisterin tutkintoa edellyttävät tehtävät). Tutkinnon tunnustamispäätöstä koskevan hakemuksen käsittely kestää tällä hetkellä keskimäärin 3 kuukautta. Opetushallitus voi määrätä täydentäviä opintoja tai kelpoisuuskokeen/sopeutumisan. Opetushallituksen lisäksi Valvira on keskeinen toimija kelpoisuutta koskevien päätösten tekijänä sote-alan ammatteihin.

Ongelma on, että Opetushallituksen tai Valviran päätöksen saaneiden nopealle pätevytymiselle ja työllistymiselle ei löydy riittävää tai oikea-aikaista täydentävien opintojen ja

kelpoisuuskokeiden suorittamismahdollisuuksia, jolloin työmarkkinoille vaaditun osaamisen täydentäminen on viivästynyt tai estynyt.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Esitys: Järjestetään Opetushallituksen (tai Valviran) tutkinnon tai kelpoisuuden tunnustamispäätöksen saaneille henkilöille nopeaan päteväytymiseen ja työllistymiseen tarvittavia täydentäviä opintoja ja kelpoisuuskokeiden suorittamismahdollisuuksia. Turvataan Opetushallituksen tutkintojen tunnistamistoiminnon toimintakyky, toimintojen skaalautuvuus sekä ohjausresurssien vahvistaminen yritysten ja julkisen sektorin henkilöstön kansainvälisten rekrytointien lisääntyessä sekä kasvavan koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tilanteessa.

Kustannukset yhteensä 4,8 milj. euroa, josta

- 4,5 miljoonan euron lisärahoitus tarvelähtöisiin, viiveettä toteutuviin päteväytymis- ja täydentävien opintojen koulutus- ja ohjauspalveluiden hankintoihin jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintamenomomentille 29.01.04
- 300 000 euroa Opetushallituksen tutkintojen tunnistamisyksikön palvelukyvyyn varmistamiseen Opetushallituksen toimintomenomomentille 29.01.02.

Toimeenpanon aikataulu

Aloitus viivytyksettä.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Opetushallitus käsittelee vuosittain yli tuhat tutkintojen tunnistamishakemusta, määrän odotetaan kasvavan lisääntyvän koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton myötä. Ulkomailta tutkinnon suorittaneiden ja osaamista hankkineiden osaamisen tunnistamis- ja päteväytymisprosessin kautta joko suoraan tai täydentävän koulutuksen kautta työmarkkinoille siirtyvät henkilöt siirtyvät sinne työelämän tunnistaman tutkinnon kanssa pätevinä ja työmarkkinakelpoisempina. Täydentävien opintojen ja kelpoisuuskokeiden viivytyksetön saatavuus tehostaa Opetushallituksen tai Valviran päätöksen saaneiden nopeaa päteväytymistä ja koulutusta vastaaviin asiantuntijatehtäviin työllistymistä.

4.2.2 Kansainvälisten opiskelijoiden ja -osaajien Suomeen kiinnittymisen ja työllistymisen edistäminen verkostoitumista tukemalla tai palkkatuen avulla

Nykytilanne

Nykytilanteessa noin puolet Suomessa tutkinnon suorittaneista kansainvälisistä opiskelijoista työllistyy Suomeen. Yliopistoista ja ammattikorkeakouluista valmistuneiden ulkomaan kansalaisten joukossa työllisten osuus (v. 2015–2018) oli suomalaisia matalampi kaikilla koulutusaloilla (mm. Juusola ym. 2021). Hallituksen asettamaan 75 % Suomeen työllistymistavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan tehostettuja, korkeakouluja, kansainvälisiä opiskelijoita ja työelämää yhdistäviä toimia kansainvälisten opiskelijoiden opintojen aikaisten työelämäkontaktien ja työelämävalmiuksien vahvistamiseksi.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Esitys 1: Rakennetaan työelämäkohtaamisten alusta, digitaalinen palvelu, jonka avulla edistetään kansainvälisten opiskelijoiden työelämäyhteyksiä ja heidän osaamisen saamista jo opiskeluaikana suomalaisen työelämän resurssiksi.

Määrärahararve työelämäkohtaamisten alustan tekniselle suunnittelulle ja rakennukselle on noin 2,5 miljoonaa euroa korkeakoulutuksen kehittämismomentille 29.40.20.

Toimenpide valmistellaan syksyn 2021 aikana osana korkeakoulujen kestävän kasvun ohjelmavalmistelua, ja toimeenpannaan vuodesta 2022 alkaen.

Esitys 2: Uuden digitaalisen verkostoitumista edistävän palvelun vaihtoehtona selvitetään keinoja tukea kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä palkkatuen avulla.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Työelämäkohtaamisten alusta edellyttää ja tukee työelämän, korkeakoulujen ja opiskelijayhteisön vahvistuvaa vuorovaikutusta, mikä lisää korkeakoulutuksen ja TKI-toiminnan työelämärelevanssia sekä tuo opiskelijoiden osaamisen työelämän hyödynnettäväksi jo tutkinnon suorittamisen aikaankin.

Palkkatuki kannustaisi yrityksiä palkkaamaan kansainvälisiä opiskelijoita.

4.2.3 Opintotuen tulorajojen määräaikainen korottaminen

Nykytilanne

Opintotukilaissa säädetään opiskelijoiden omien tulojen vaikutuksesta opintorahaan. Pääsääntönä vuoden aikana nostettu opintotukikuukausien määrä määrittää ns. vapaan tulon rajan, eli sen eräiden muiden veronalaisten tulojen määrän, jonka opiskelija saa ansaita ilman tuen takaisinperintää. Vuonna 2021 vapaan tulon määrä jokaista tukikuukautta kohti on 696 euroa ja 2078 euroa jokaista tuetonta kuukautta kohden. Tulorajoja tarkastetaan joka toinen vuosi yleisen ansiotasoindeksin mukaisesti. Tulorajat koskevat kaikkia opintotuen saajia, opiskelivatpa nämä toisella tai kolmannella asteella.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Opintotuen tulorajojen kohtuullinen korotus parantaisi opiskelijoiden toimeentu-loedelyksiä ja mahdollisuutta täydentää palkkatuloilla opintotukea. Valtiontalouden kannalta tulorajojen korotus on tehokas tapa kohentaa opiskelijoiden toimeentuloa.

Koska opintotuen tarkoitus on turvata päätoimisen opiskelun toimeentulo, tulisi tulorajojen korotuksen olla maltillinen, ettei sillä lisätä opintoja pitkittävää työssäkäyntiä.

Esitys: Korotetaan opintotuen tulorajoja esimerkiksi 25 prosentilla.

Tulorajojen 25 prosentin korotuksen arvioidaan lisäävän opintotukimenoja noin 10 miljoo-naa euroa. Lisämäärärahan tarve aiheutuu siitä, että nykyisten saajien keskuudessa tarve-harkinta lievenee ja opintotuen piiriin voi tulla ylimmän tulorajan noustessa uusia saajia.

Tulorajoja korotettaessa vuodelle 2022 vaikutukset opintotukimenoihin realisoituisi-
vat vaiheittain 2022- 2024 johtuen osin tuloseurannasta, joka tehdään jälkikäteen vero-
tuksen valmistuttua. Lisäksi voisi pienentyä työntekoa lisänneiden opiskelijoiden tarve
asumistukeen.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Valtiovarainministeriön alustavan arvion mukaan opintotuen tulorajojen korottaminen
25 prosentilla kasvattaisi työllisyyttä noin 1 800 työllisellä mikäli tulorajojen korottaminen
ei hidastaisi opintojen etenemistä. Arviossa on hyödynnetty kotimaisen tutkimuskirjalli-
suuden (Kosonen & Matikka 2019 sekä Kosonen & Järvinen 2019) tutkimustuloksia siitä,
kuinka opintotuen tulorajojen muutos vaikuttaa opiskelijoiden työntekoon.

Selkeitä tutkimustuloksia siitä, kuinka opintotuen tulorajat vaikuttavat opintojen etenemiseen, ei ole. Jos tulorajojen korottamisella ja siitä johtuvalla opiskelijoiden työnteon lisääntymisellä on opintojen etenemistä hidastava vaikutus, voi tulorajojen korottamisen vaikutus työllisyyteen ja julkiseen talouteen olla edellä arvioitua pienempi. On myös huomioitava tulorajojen korottamisen vaikutus toisen asteen opintojen, erityisesti ammattikoulun, asemaan.

4.2.4 Toimialakohtaiset osaamiskartoitukset ja työmarkkinoiden tarpeita vastaava osaamisen täydentäminen

Nykytilanne

TE-toimistoissa kartoitetaan työnhakijoiden osaamista ja tarjotaan työnhakijoille osaamista täydentäviä koulutuksia ja koulutuskokonaisuuksia. Työväilytyksen ja palveluohjauksen tueksi on tarvetta nykyistä kattavammalle tiedolle työnhakijoiden osaamisesta ja osaamisen kehittämistarpeista toimialakohtaisesti.

Toimenpiteen sisältö, kustannukset ja aikataulu

Esitys: Kohdennetaan julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahoja uudelleen niin, että niitä käytetään nykyistä enemmän toimialakohtaisiin osaamiskartoituksiin ja koulutuksiin.

Työuran aikaisen osaamisen täydentämistä esitetään laajemmin jatkoselvittäväksi osiossa 4.3.1.

Vaikutus osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon

Toimialakohtaiset osaamiskartoitukset tarjoavat TE-palvelujen asiantuntijoille ajantasaista ja täsmällistä tietoa työnhakijan osaamisesta suhteessa yritysten tarpeisiin tietyllä toimialalla. Tämä mahdollistaa kohtaannon edistämisen laadukkaalla työväilytyksellä (ehdolle asetellut ja työtarjoukset) sekä edistää osaavan työvoiman saatavuutta, kun työnhakijoita voidaan ohjata toimialakohtaisiin koulutuksiin, joilla voidaan täydentää kullakin toimialalla tunnistettuja osaamiskapeikkoja. Toimialakohtaiset osaamiskartoitukset parantavat työnhakijoiden ymmärrystä omasta osaamisestaan sekä työntekijöitä etsivien yritysten ymmärrystä siitä, millaista työvoimaa ko. alalla on saatavilla. Toimialakohtaiset osaamiskartoitukset tarjoavat tietoa TE-palvelujen hankintojen suuntaamiseksi sekä toimialakohtaista ennakoititietoa mm. Jatkuvan oppimisen palvelukeskuksen toimintaan ja yleiseen koulutusjärjestelmään.

4.3 Esitykset jatkoselvitettäviksi toimenpiteiksi

4.3.1 Työuran aikaiseen osaamisen täydentämiseen annettavan koulutuksen kohdistaminen työmarkkinoiden tarpeisiin vastaten

Jatkuvan oppimisen nykyiset palvelut eivät ole kyenneet vastaamaan eri väestöryhmien osaamistarpeisiin ja riittävästi tukemaan eheää työuraa. Osaamispalvelujen kohdentumisessa on myös alakohtaisia ja alueellisia puutteita, mikä näkyy työvoiman kohtaanto-ongelmina. Voimavaroja ei ole kyetty nopeasti ja joustavasti kohdentamaan työelämän ja kansalaisten tarpeiden mukaan. Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien vähentämiseksi olisi tärkeää kohdistaa osaamispalvelut työmarkkinoiden ja yritysten todellisia tarpeita vastaaviksi.

Keskeiset toimijat tässä ovat jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, jonka tehtäviin kuuluu erityisesti työssä oleville ja työvoiman ulkopuolella oleville suunnatun ja muuta julkisesti tuettua koulutustarjontaa täydentävän koulutuksen ja muiden osaamispalveluiden rahoittaminen, sekä TE-palvelut, jotka tarjoavat koulutusta erityisesti työttömille. Kokonaisuudessa tulee huomioida myös koulutuskokonaisuuksien hankintaan liittyvä osaaminen ja sen kehittäminen julkisessa hallinnossa.

4.3.2 Työttömyysturvalla omaehtoisesti opiskelevien työnhaun varmistaminen tai omaehtoisen opiskelun nykyistä parempi kohdentaminen

Omaehtoisen työttömyysetuudella tapahtuvan opiskelun vaikuttavuudesta on vain yksi tutkimus (Aho, Tuomaala, Hämäläinen & Mäkiäho, 2018) ja senkin osalta tuloksien yleistäminen tämän hetkiseen tilanteeseen on vaikeaa (kohderyhmä ja toimintaympäristö muuttanut sitten 2010, menetelmälliset ongelmat), mutta perustuen tähän sekä virkatyönä tehtyihin laskelmiin, omaehtoinen koulutus näyttää olevan vaikuttavinta vähiten koulutettujen kohdalla ja korkeakoulutettujen osalta vaikutus näyttää olevan jopa negatiivinen viiden vuoden seurannan aikana. VM:n laskelmien mukaan omaehtoinen opiskelu hidastaa työmarkkinoille siirtymistä siinä määrin, että toisen tai korkea-asteen suorittaneiden osalta positiivisia työllisyysvaikutuksia olisi nähtävissä vasta 10-20 vuoden päästä. Työllisyyden edistämisen kannalta näyttäisi siltä, että koulutus tulisi suunnata vain perusasteen varassa oleville työttömille ja lähinnä sote-alan perustutkinnon suorittamista varten.

Hallitus valmistelee pohjoismaista työvoimapalveluiden mallia. Mallissa työnhakijan olisi työttömyysturvaoikeuden jatkumisen edellytyksenä haettava tiettyä määrää työmahdollisuuksia. Hakuvelvollisuus kirjattaisiin työllistymissuunnitelmaan. Lisäksi työnhakijalle voitaisiin tarjota haettavaksi yksilöityjä työpaikkoja. Näiden työpaikkojen hakeminen

velvoittaisi tietyin edellytyksin työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä. Jos työnhakija laiminlyö hakea työmahdollisuuksia tai osallistua palveluihin häneltä edellytetyllä tavalla, häntä muistutettaisiin työttömyysetuuden saamisen edellytyksistä. Korvauksettomien määräaikojen kestoja porrastettaisiin ja muutettaisiin kohtuullisemmiksi.

Pohjoismaisen työvoimapalveluiden mallin valmistelu on kesken (viikolla 35). Valmistelu tulee vaikuttamaan myös työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun aikaiseen työnhakuvelvollisuuteen. Hallituksen esitys annettaneen eduskunnalle syyskuun lopulla.

Omaehtoisen työttömyysturvalla tapahtuvan opiskelun vaikuttavuutta voitaisiin esimerkiksi parantaa kohdentamalla etuus tarkoituksenmukaisemmin rajaamalla koulutusaloja tiukemmin työvoimapula-aloille, jolloin opiskelijoiden määrä pienenee, mutta toimenpiteen vaikuttavuus paranee. Käytännön tasolla tällaisen rajauksen laadinnassa jouduttaisiin arvioimaan mm. sitä, miten koulutusalojen mukaisen työvoiman tarpeen vaihtelut alueiden välillä ja yli ajan huomioitaisiin rajauksessa. Vaihtoehtoisesti (tai edellisen lisäksi) kohdentamista voisi parantaa tarveharkinnan ehtoja tiukentamalla ja kohderyhmää rajaamalla vähiten koulutettuihin. Lukkiutumisvaikutusta voitaisiin mahdollisesti vähentää myös asettamalla omaehtoisesti työttömyysetuudella opiskeleville täysi työnhakuvelvoite.

Jos kouluttautumista kohdennettaisiin tiukemmin työvoimapula-aloille, voisi olettaa, että opiskelijoiden määrä hieman pienenee nykyisestä, mutta myös vaikuttavuus nousee hieman. Riippuen muutosten suuruudesta, voisi ajatella, että vaikutus hallituskauden aikana liikkuisi noin 500 työllisten luokassa. Vaikutus on laskettu perustuen Aho, Tuomaala, Härmäläinen & Mäkiäho, 2018 ja VM:n virkatyönä 2020 tekemiin laskelmiin eri alojen tutkintojen opiskelun vaikuttavuudesta. Arvio on karkea ja alustava, koska ei ole päätetty mitä aloja tarkalleen rajattaisiin pois. Niin ikään mitään dynaamisia vaikutuksia ei ole huomioitu ja onkin vaikea arvioida tulisiko poisrajattujen opiskelijoiden tilalle muita tai siirtyisivätkö nämä opiskelijat joka tapauksessa opiskelemaan, mutta opintotuella.

Alustavien tarkastelujen perusteella omaehtoinen koulutus näyttää olevan vaikuttavinta vähiten koulutettujen kohdalla ja korkeakoulutettujen osalta vaikutus näyttää olevan jopa negatiivinen viiden vuoden seurannan aikana. Positiivisia työllisyysvaikutuksia voisi siis saada lisäämällä vähemmän koulutettujen osallistumista ja vähentämällä korkeakoulutettujen osallistumista. JTYPL:n perusteella opiskelevista perusasteen varassa on 5 000 henkeä ja lisäksi ylioppilaita 2 500, eli yhteensä ilman ammatillista koulutusta 7 500. JTYPL:n perusteella opiskelleista korkeakoulututkinnon oli suorittanut 7 700 henkilöä (suurin osa alempia korkeakoulututkintoja). Jos korkeakoulutettujen opintoja rajattaisiin 5 000 hengellä, olisi työllisyysvaikutus hallituskauden aikana alustavan arvion mukaan reilu tuhat työllistä. Vähän koulutettujen opiskelijoiden määrän tuplaaminen (+7 500) voisi tuoda tähän vielä noin 500 työllistä lisää hallituskauden aikana. Tätä arviota koskee samat reunaehdot kuin edellistä. Niin ikään toimenpiteissä ei ole ehdotettu mitään ohjaus- tms.

toimenpiteitä vähän koulutettujen opiskelijoiden määrän lisäämiseksi, joten on epätodennäköistä, että tämän ryhmän omaehtoinen opiskelu lisääntyisi pelkällä korkeasti koulutettujen oikeuden rajaamisella.

Täyden työnhakuvelvoitteen asettamiselle omaehtoisesti työttömyysetuudella opiskeleville ei ole arvioitu työllisyysvaikutuksia. Vaikutus riippuu paljolti siitä, minkälaisia toimenpiteitä ryhmään tämän velvoitteen myötä kohdistettaisiin.

4.3.3 Varusmieskoulutuksen kuljettajakoulutuksen lisääminen

Puolustusvoimat kouluttaa vuosittain yhteensä noin 3000 sotilaskuljettajaa. Näistä 2000 koulutetaan C-luokkaan (kuorma-auto) ja 1000 CE-luokkaan (raskas ajoneuvoyhdistelmä). Kuljettajien määrä pohjautuu joukkotuotantotehtävään. Kotiutuneista kuljettajista noin 35 % uudistaa ammattipätevyytensä viiden vuoden jälkeen, josta voidaan päätellä heidän tarvitsevan kuljettajan ammattitaitoa työtehtävissään tai muuten elämässään.

Nykytilanteessa puolustusvoimat tarkastelee kuljettajakoulutuksen kehittämistä. Yhtenä vaihtoehtona on osan kuljettajista palvelusajan lyhentäminen. Tällä hetkellä kaikki raskaan kaluston kuljettajat palvelevat 347 vrk.

Puolustusvoimat on valmistelemassa jatkoa kuljettajakoulutuksen palveluhankinnalle vuodesta 2023 alkaen. Tarkastelussa on koulutuksen muuttaminen niin, että sotilaskuljettajakoulutus tuottaa koulutettaville ammattipätevyyden nopeutettuna (140 tuntia). Tästä seuraa, että raskaan kaluston ajo-oikeuden voi saada siviiliin 21-vuotiaana. Tällä hetkellä noin 30 % kuljettajakoulutettavista annetaan 280 tunnin ammattipätevyyskoulutus. Sotilaskuljettajakoulutuksesta kotiutuvien keski-ikä on tällä hetkellä noin 20 vuotta 7 kuukautta, jolloin ajo-oikeuden saaminen siviilissä viivästyisi keskimäärin puoli vuotta.

Puolustusvoimat tekee linjauksen vuoden 2023 alusta käyttöön otettavan kuljettajakoulutuksen toteutustavasta vuoden 2021 syksyn aikana.

4.3.4 Työvoiman alueellista liikkuvuutta tukevat keinot

Työttömien työnhakijoiden alueellista liikkuvuutta tuetaan liikkuvuusavustuksen avulla. Liikkuvuusavustus myönnetään työttömyysetuuteen oikeutetulle henkilölle, joka ottaa vastaan vähintään kaksi kuukautta kestävästä työsuhteesta tehtävän työn tai aloittaa vähintään kaksi kuukautta kestävästä työsuhteesta tehtävään työhön liittyvän koulutuksen. Myöntäminen edellyttää, että työssä päivittäinen työmatka kestää yli 3 tuntia (osa-aikatyössä 2 tuntia). Liikkuvuusavustus on korottomattoman peruspäivärahan suuruinen eli

33,78 euroa päivässä vuonna 2021. Liikkuvuusavustusta voi saada työsuhteen kestosta riippuen enintään 30-60 päivän ajan. Covid-19-epidemian vuoksi liikkuvuusavustuksen edellytyksiin on tehty väliaikainen muutos, joka on voimassa 12.6.2020-30.9.2021. Väliaikaisen poikkeuksen mukaan liikkuvuusavustus voidaan myöntää kokoaikatyöhön, jos päivittäinen työmatka kestää yli 2 tuntia.

Työvoiman alueellista liikkuvuutta tuetaan myös mm. verotuksen matkakuluvähennyksen ja työasuntovähennyksen avulla.

Esimerkiksi kannustinloukkuja ja alueellista liikkuvuutta selvittänyt työryhmä suositti alueellisen liikkuvuuden edistämiseen ensisijaisesti asuntomarkkinoiden toimivuuden korjaamiseen keskittymistä (VM 2017). Keinoja alueellisen työvoiman liikkuvuuden edistämiseen on selvitetty aiemminkin. Työvoiman alueellista liikkuvuutta selvittäneessä VN-TEAS -tutkimushankkeen mukaan alueellinen kohtaanto-ongelma ei ole Suomen työmarkkinoilla ensisijainen haaste. Työmarkkinoiden kohtaamattomuus on heikoimmillaan suurissa kaupungeissa. Alueellisen liikkuvuuden kannalta keskeistä on liikkumisen mahdollistaminen kaavoittamalla riittävästi asuntoja, varmistamalla vuokra-asuntojen tarjonta sekä kehittämällä liikenne- ja viestintäinfrastruktuuria. Sen sijaan taloudellisten kannustimien vaikutus liikkuvuuteen on pieni. (Alasalmi ym. 2020).

Hallitus linjasi kehysriihessä keväällä 2021, että liikkuvuusavustuksen vaikuttavuus ja kannustavuus arvioidaan sekä selvitetään sen kehittämistarpeet. Tavoitteena on lisätä julkista taloutta vahvistavalla tavalla uusia kannustimia työn vastaanottamiseksi toisella paikkakunnalla. Linjauksen mukaan uudistuksista päätetään kevään 2022 kehysriihessä.

Liikkuvuusavustuksen arvioinnin lisäksi tulee selvittää myös muita keinoja, joilla voitaisiin lisätä kustannustehokkaasti kannustimia työn vastaanottamiseksi toisella paikkakunnalla. Tämän osalta tulee selvittää myös kustannustehokkaat keinot tukea työn perässä muuttamista verotuksen avulla.

Taloudellisten kannustimien lisäksi tulee selvittää erityisesti keinoja, joilla alueellista liikkuvuutta voitaisiin lisätä informaatiota lisäämällä, esim. tarjoamalla työnhakijoille tehokkaammin tietoa muiden alueiden työpaikoista. Tältä osin tulee kiinnittää huomioita myös TE-palveluiden toimintaan alueellisen liikkuvuuden edistämisessä.

4.3.5 Oppisopimuskoulutuksen käytön lisääminen

Oppisopimuskoulutus on tehokas tapa saavuttaa pätevyys työhön koulutuksen ja työkokemuksen kautta. Työnantajan ja opiskelijan tarpeisiin ja tavoitteisiin suunniteltava oppisopimuskoulutus auttaa nopeasti yritysten työvoimatarpeeseen. Järjestelmää on kuitenkin hyödynnettävä nykyistä paremmin siten, että sen avulla voidaan ohjata enemmän nuoria hankkimaan jo koulutuksen aikana osaamista käytännön työtehtäviä tehden työpaikalla ja työllistyä suoraan työmarkkinoiden tarpeeseen. Työnantajille ja nuorille tulee tiedottaa paremmin oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksista, ja hyödyntää oppilaitoksessa tapahtuvaa opiskelua sekä palkatonta koulutussopimusta siihen asti, kunnes opiskelijan osaaminen ja muut valmiudet mahdollistavat siirtymisen oppisopimuskoulutukseen. Koulutuksen järjestäjän antamaa ohjausta ja tukea työpaikoille pitää systemaattisesti parantaa. Oppisopimusopiskelijan oppimista tulee tukea myös korvaamalla työpaikalla tapahtuvaa ohjausta työnantajalle.

Oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden uudistaminen toteutetaan tukemaan nuorten kouluttautumista ja työllistymistä. Yksityiskohdat tuodaan päätettäväksi budjettiriihessä 2021.

Mikäli oppisopimuskoulutuksen käyttö vuosien 2022–2024 kokeilussa ei kasva tavoitellulla tavalla, tulee harkita toimia oppisopimuksen käytön lisäämiseksi edelleen. Yksi tällainen toimenpide voisi olla oppisopimuksen viikoittaisen tuntimäärän alentaminen.

4.3.6 Digitaalinen tunnistautuminen maahantuloprosessissa

Kansainvälisten osaajien maahanmuuton helpottamiseksi tulee edelleen etsiä keinoja siihen, että maahantulija voisi suorittaa prosessin mahdollisimman pitkälle lähtömaasta käsin. Yksi tällainen keino on sähköisen asioinnin aloittamisen mahdollistaminen jo lähtömaasta käsin digitaalisia tunnistautumispalveluita hyödyntäen. Esimerkiksi sähköisellä etätunnistautumisella voitaisiin käynnistää lupahakemusprosessi ja viisumi- ja/tai oleskelulupahakemuksen käsittely ja lopullinen henkilöllisyyden todistaminen tehtäisiin maahan tultaessa.

Asian selvittämisessä tulisi huomioida kansainvälisen opiskelijan asioinnin ja sähköisen palvelupolun rakentumisen eri vaiheita jo ennen oleskelulupaprosessin käynnistymistä, sekä tarkastella liittymäpintoja mm. ulkoministeriön Virtual Finland-konseptin kehittämiseen.

4.3.7 Kotouttamispalveluiden sujuvoittaminen perheiden tarpeet huomioiden

Kansainvälisten osaajien maahanmuuton ja kotoutumisen helpottamiseksi tulee etsiä keinoja sujuvoittaa kotouttamispalveluita heti maahan tulon yhteydessä esimerkiksi ns. yhden luukun periaatteella.

Tavoitteena tulee olla kattavasti yhdestä paikasta saatavilla olevat kotouttamispalvelut, joissa huomioidaan myös perheiden tarpeet kuten mm. englanninkielisen varhaiskasvatuksen sekä koulutuksen saatavuus sekä sujuvuus myös kesken lukuvuoden aloitussa. Perheiden kotoutumisen näkökulmasta on tärkeää huolehtia myös puolisoiden työllistymismahdollisuuksista.

Maahan tulon yhteydessä myös mm. henkilötunnuksen, veronumeron saamisen sekä pankkitilin avaamisen tulee olla nykyistä sujuvampaa ja nopeampaa. Kansainvälisten osaajien ja perheiden kotoutumisen tukemisessa kunnilla on keskeinen rooli.

4.3.8 Maahanmuuton sujuvoittaminen oleskelulupaprosessia yksinkertaistamalla

Selvitetään keinoja työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton edistämiseksi oleskelulupaprosesseja yksinkertaistamalla.

Potentiaalisia selvitettäviä keinoja ovat esimerkiksi oleskelulupakategorioiden vähentäminen ja oleskeluluvan enimmäiskeston pidentäminen. Tämän lisäksi tulee selvittää, miten yritykset voisivat tukea työntekijöitään ja korkeakoulut opiskelijoitaan nykyistä enemmän maahantuloprosessissa esimerkiksi mahdollistamalla maahantuloprosessin käynnistämisen sertifioituille yrityksille.

5 Yhteenveto

Suomen talouden lyhyen aikavälin näkymä on valoisa. Näköpiirissä on kuitenkin riskejä siitä, että osavan työvoiman saatavuus voi rajoittaa investointeja ja sen myötä talouden kasvua. Yritykset ovat nostaneet esiin ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden suurimpana kasvun esteenä. Koronaepidemian johdosta työllisyys laski ja työttömyys kasvoi nopeasti vuonna 2020. Työllisyys on kuitenkin palautunut nopeasti ja vuoden 2021 heinäkuussa työllisyysasteen trendi saavutti kriisiä edeltäneen tason. Työttömyys on kuitenkin laskenut työllisyyden kasvua hitaammin. Avointen työpaikkojen määrä on kasvanut nopeasti samaan aikaan kun työttömyys on vielä korkealla tasolla. Tämä kertoo työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmista.

Tässä selvityksessä on analysoitu osaavan työvoiman saatavuusongelmien ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien syitä ja jakautumista sekä toimialoittain että alueellisesti. Lisäksi selvitykseen on koottu tietoja siitä, miten hallituksen jo linjaamat toimenpiteet auttavat osaavan työvoiman saatavuudessa sekä analysoitu keinoja, joilla jo linjattuja toimenpiteiden vaikuttavuutta voitaisiin vielä vahvistaa. Selvitykseen on nostettu myös potentiaalisia uusia toimenpiteitä, joilla työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia voitaisiin kustannustehokkaasti vähentää. Selvitystyö on tehty tiiviissä vuorovaikutuksessa ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa.

Osaavan työvoiman saatavuusongelmien ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien taustalla on sekä suhdannetilanteesta että koronaepidemiasta johtuvia syitä. Samaan aikaan mm. sote-alan osaajapulan taustalla on osin väestön ikärakenteen muutoksesta johtuvia syitä.

Hallitus on jo toteuttanut tai linjannut useita toimenpiteitä, jotka auttavat vastaamaan osaavan työvoiman saatavuuteen. Työn kysynnän kasvaessa työn tarjontaa kasvattavat uudistukset auttavat kasvavaan kysyntään vastaamisessa. Hallitus on tehnyt päätöksiä mm. jatkuvan oppimisen tukemiseen ja työperäisen maahanmuuton edistämiseen. Myös niin sanottu pohjoismainen työvoimapalvelumalli auttaa vähentämään työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia.

Osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden kohtaantoon liittyviin ongelmiin esitetään selvityksessä uusia keinoja sekä jo valmistelussa olevia toimenpiteitä vahvistamalla että uusien toimenpiteiden avulla. Selvitystyön aikana ehdotuksia potentiaalisiksi

uusiksi toimiksi on kerätty sekä ministeriöiltä että sidosryhmiltä. Potentiaalisten ehdotusten joukosta on pyritty valikoimaan toimia, jotka olisivat vaikutuksiltaan nopeita ja kustannustehokkaita.

Esitettävät täydentävät ja uudet toimenpiteet koostuvat kolmesta kokonaisuudesta: työperäisen maahanmuuton edistämisestä, osaamisvajeeseen puuttuvasta koulutuksesta sekä työn tarjontaa nopeasti edistävästä toimista. Työperäisen maahanmuuton edistämistä tuettaisiin mm. oleskelulupaprosessien vauhdittamisella ja joustavoittamisella sekä tuella ulkomaisten osaajien rekrytointiin, työmarkkinoille pätevytykseen ja Suomeen kiinnittymiseen.

Osaamisvajeeseen puuttumiseksi esitetään toimia, joilla mm. työvoimakoulutusta voitaisiin kohdistaa nykyistä paremmin työmarkkinoiden ja yritysten tarpeita vastaavaksi. Osaamisvajeen vähentämisessä auttaisi myös työttömyysturvalla omaehtoisesti tapahtuvan opiskelun työmarkkinoiden ja työllistymisen näkökulmasta nykyistä parempi kohdentaminen.

Nopealla aikavälillä työn tarjontaa voitaisiin lisätä kustannustehokkaasti esimerkiksi opintotuen tulo rajoja korottamalla. On kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että opintotuen tulo rajojen korotus ei johda opintoaikojen merkittävään pitenemiseen.

Osa selvityksessä esitetyistä toimista on toimeenpantavissa nopealla aikataululla, kun taas osa vaatii pidemmän valmisteluajan ja mahdollisia jatkoselvityksiä. Jo linjattuja toimenpiteitä vahvistamalla ja uusia toimenpiteitä toteuttamalla on mahdollista helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta ja estää työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien päätyminen Suomen talouden kestäväen kasvun esteeksi.

LÄHTEET

- Aho, S., Tuomala, J., Hämäläinen, K. & Mäkiäho, A. (2018). Työvoimapalvelujen kohdistuminen ja niihin osallistuvien työllistyminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2018.
- Alasalmi, J., Busk, H., Holappa, V., Huovari, J., Härmälä, V., Kotavaara, O., Lehtonen, O., Muilu, T., Vihinen, H. & Rusanen, J. (2020). Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:12.
- Juusola, H., Nori, H., Lyytinen, A., Kohtamäki, V. & Kivistö, J. (2021). Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat suomalaisissa korkeakouluissa: Miksi Suomeen on päädytty ja kiinnostaako työskentely Suomessa opintojen jälkeen? Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:14.
- Kosonen, T., & Järvinen, S. (2019): Opintotuen tulorajat. Palkansaajien tutkimuslaitos, raportteja 37.
- Kosonen, T., & Matikka, T. (2019): Discrete earnings responses to tax incentives: empirical evidence and implications. Palkansaajien tutkimuslaitos, työpapereita 326.
- Peltonen, J. (2021). Työvoiman hankinta toimipaikoissa vuonna 2020. TEM-analyyseja 106/2021.
- Räisänen, H. & Tuomaala, M. (2021). Mitä tapahtui työvoimapulalle pandemiakriisissä? Työpoliittinen aikakauskirja 2/2021.
- Valtiovarainministeriö. (2017). Kannustinloukut ja alueellinen liikkuminen. Työryhmän selvityksiä.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-518-6 (pdf)

Syyskuu 2021